

Обставини справи

20 січня 2011 року заявник – адвокат, подав від імені свого клієнта – компанії офіційне повідомлення про вчинення прокурором М.П. злочину у вигляді одержання хабаря від невідомих осіб, які ймовірно були працівниками компанії А. У документі заявник пояснив, що вказане правопорушення було вчинено у зв'язку з розслідуванням обвинувачень у підробці договорів на шкоду його клієнту, яке на той час тривало.

Зокрема, заявник стверджував, що клопотання про надання доказів, які він подав у ході вищезазначеного розслідування, не були розглянуті негайно, що мали місце інші недоліки, і в цілому, що відповідне розслідування було «передчасно і не виправдано» припинено через відсутність доказів, які б обґрунтовували підозру у вчиненні злочину, в той час, як прокурором не було отримано жодних експертних висновків. Заявник вважав, що єдиним поясненням такого «нераціонального рішення» припинити розслідування було те, що М.П., який був прокурором, відповідальним за розслідування, отримав хабар. У повідомленні не вказувалося жодної інформації про осіб, які нібито пропонували хабар прокурору, окрім назви компанії, де вони ймовірно працювали.

28 січня 2011 року окружний прокурор відмовився розпочати розслідування за вищевказаними обвинуваченнями, обґрунтовуючи своє рішення тим, що заявник не надав жодного доказу та не вказав жодних фактичних обставин, які б підтверджували звинувачення у хабарництві. Це рішення не було оскаржено.

11 травня 2011 року регіональний прокурор міста Варшави повідомив Варшавську регіональну раду адвокатів (*Okręgowa Rada Adwokacka*) про кримінальну скаргу заявника, щоб встановити, чи порушив заявник, будучи адвокатом, правила професійної етики.

23 листопада 2012 року дисциплінарний офіцер Варшавської колегії адвокатів звинуватив заявника в тому, що він не діяв помірковано під час подання, у своїй професійній якості, кримінальної скарги без «обґрунтованих підозр». Під час дисциплінарного слухання заявник не надав жодної іншої інформації щодо обставин, за яких було запропоновано чи отримано хабар. Однак він посилався на свої зустрічі з представниками Центрального антикорупційного бюро, які, за його словами, були зацікавлені в інформації про те, що М.П. брав хабарі, без конкретики щодо їх імен, посад та дат зустрічей.

13 листопада 2013 року Дисциплінарний суд Варшавської колегії адвокатів (*Sąd Dyscyplinarny Izby Adwokackiej*), заслухавши заявника та його клієнта та посилаючись на вищезгадану скаргу, визнав заявника винним у дисциплінарному порушенні за подання ним у своїй професійній якості кримінальної скарги без «будь-яких доказів або будь-яких об'єктивно перевірених обставин, які могли б підтвердити сформульовану заявником підозру». Дисциплінарний суд також зазначив, що свобода вираження поглядів адвоката відрізняється від конституційного розуміння

цього права тим, що вона обмежується захистом третіх осіб від невинуватих, надмірних і непотрібних нападів на їхні власні права. Заявник, безсумнівно, ніс відповідальність за подання вказаної скарги й, отже, мав професійний обов'язок діяти помірковано, пропорційно та обережно у значенні пункту 17 Кодексу професійної етики адвоката. Національний суд зазначив, що адвокати, відповідно, повинні уникати необґрунтованих скарг; вони повинні вказувати джерела інформації, на які спираються, і використовувати умовний спосіб при формулюванні своїх тверджень. Суд вважав, що формулювання, використані заявником у його скарзі, явно суперечили цим принципам і принижували гідність М.П. і прокуратури в цілому.

За результатами розгляду апеляційної та касаційної скарг заявника це рішення залишилося незмінним.

Оцінка Суду

Принципи щодо застосування статті 10 Конвенції стосовно професійної адвокатської практики викладені, зокрема, у справі *Nikula v. Finland*; див. також *Steur v. the Netherlands* §§ 27-46).

Суд повторив, що завдяки своєму особливому статусу адвокати посідають центральне місце у процесі відправлення правосуддя як посередники між громадськістю та судами. Таке їх положення пояснює звичайні обмеження поведінки членів адвокатури. Зважаючи на ключову роль адвокатів у цій сфері, правомірно очікувати, що вони зроблять свій внесок у належне відправлення правосуддя і, таким чином, підтримають довіру суспільства до нього.

Суд звернув увагу на те, що відповідно до положень Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією та Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, учасником яких була Польща, держава повинна була вживати таких заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення ефективного й належного захисту осіб, які повідомляють про кримінальні злочини корупції або в інший спосіб співпрацюють з органами слідства та переслідування.

Суд зазначив, що втручання у право заявника було передбачено законом, оскільки вимога до адвокатів формулювати свої висловлювання з помірністю, пропорційністю та обережністю доповнювала положення Закону про адвокатуру, який регулював питання реалізації свободи вираження поглядів та дисциплінарної відповідальності адвокатів. Отже, необхідно було встановити, чи було таке втручання «необхідним у демократичному суспільстві».

Суд зазначив, що стосовно державних службовців, які виконують свої повноваження, межі прийнятної критики можуть за деяких обставин бути ширшими ніж стосовно приватних осіб (див. згадане вище рішення у справі *Nikula*, § 48). У цій справі критика набула форми офіційного звинувачення у вчиненні кримінального злочину, а саме, що прокурор М.П. взяв хабар, вчинивши тяжкий службовий злочин.

Суд вважав, що якщо, як у цій справі, звинувачення містяться в офіційному повідомленні, адресованому компетентній вищій державній посадовій особі

(окружному прокурору), порушення кримінального або дисциплінарного провадження проти особи, яка подала таке повідомлення, може бути виправданим у розумінні статті 10 Конвенції лише за виняткових обставин. У цій справі, в очах органів влади, заявник порушив принцип належного відправлення правосуддя, подавши заяву про кримінальне правопорушення без обґрунтованої підозри. Однак Суду не було надано жодних доказів, які б вказували на будь-який злий умисел з боку заявника або будь-який інший елемент, який можна було б вважати винятковими обставинами, що б виправдали порушення дисциплінарного провадження.

Крім того, Суд нагадав, що одним з елементів принципу верховенства права є те, що громадяни повинні мати можливість повідомляти компетентних державних посадовців про поведінку державних службовців, яка їм здається неправомірною або протиправною.

Суд звернув увагу на те, що згідно з польським законодавством кожен, хто дізнався про вчинення кримінального правопорушення, яке переслідується *ex officio*, має громадянський обов'язок повідомити про таке правопорушення. Крім того, адвокати не відповідають за правдивість фактів, наданих їм їх клієнтами. Заявник діяв за вказівкою або принаймні з відома та згоди свого клієнта, хоча останній згодом заперечував наявність будь-яких знань, які дозволили б йому сформулювати обвинувачення проти М.П.

Суд також прийняв аргумент заявника про те, що особи, які повідомляють про пасивне хабарництво, не мають доступу до доказів злочину, якщо вони самі не намагалися запропонувати хабар або не були свідками такої події.

Хоча інформація про зустрічі з Центральним антикорупційним бюро була неточною і виявилася непідтвердженою, заявник також вказав працівників певної компанії, яких він назвав як ймовірних осіб, які пропонували хабар. Що стосується первісного кримінального розслідування щодо компанії-клієнта заявника, Суд визнав, що *prima facie* сумнів справді існував щодо того, чому воно було закрито. Нарешті, повідомлення заявника про корупцію розглядалося органами влади лише протягом восьми днів, перш ніж було прийнято рішення не розслідувати справу. Це залишає певний простір для сумнівів щодо того, чи органи влади ретельно перевірили непрямі докази, надані заявником. З огляду на ці елементи, не можна сказати, що заявник не зміг обґрунтувати, наскільки це дозволяли обставини, що розкриті ним інформація була точною та правдивою.

При оцінці пропорційності втручання характер і суворість застосованих покарань також є факторами, які слід брати до уваги. У цьому відношенні Суд зазначив, що накладена на заявника сума штрафу не була надмірною; це було не найм'якше, але й не найсуворіше покарання за професійну неправомірну поведінку. З іншого боку, як стверджував заявник, в результаті дисциплінарного провадження його професійна репутація та юридична практика значно постраждали. Крім того, йому на один рік було заборонено бути професійним тренером (наставником).

Наведені вище обставини дали Суду підстави вважати, що дисциплінарні органи не навели належних і достатніх підстав свого рішення та вийшли за межі

своєї свободи розсуду, коли визнали заявника винним і наклали на нього штраф за неетичну поведінку.

Висновок

Порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 23 березня 2023 року й набуло статусу остаточного 23 червня 2023 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.